

DE LA VEU DEL POBLE

"L'any de la picor" i "quan més rics mes animals" en el soterrar, s'hagués pogut parlar de les veus dels diferents pobles dels voltants, encara que la Plana fou repoblada per lleidatans generalment, ara fa més de 750 anys; per això sembla que parlar en l'actualitat d'una veu de la Vila resulta només una il·lusió fonètica, a banda de processos diglòsics i l'hegemonia d'una altra llengua en tots els mitjans de comunicació.

A més, en arribar festes, com els vilarealencs "no paren en torreta", la veu de la gent de la Vila pot arribar a ser "la bufa (de) la gamba" perquè la goleta, i sobretot a certes edats, també té les seues limitacions. Naturalment que no podem parlar d'unes frases fetes exclusives de Vila-real ni, menys encara, de temàtica festera; però, malgrat les dificultats que hem trobat, ens donem per satisfets oferint-los una gens rigorosa selecció aconseguida col·locant una "cassete" (els nipons si el món fos un ou, se'l beuriem!) a la Plaça de la Vila per gravar tot el que es diu pel carrer. Hem tingut, de tota manera, que retallar més de mitja cinta en castellà i rectificar castellanismes per ser fidels als avantpassats. Posant una miqueta de romanticisme arribaran a la conclusió de que la seua iaia estava farta de dir coses com aquestes i, en canvi, és una llàstima si els més menuts només aprenueren el llenguatge "xeli"... "Allà vas cabàs":

"Abaixar la cresta" (perdre coratge), "Afinar els instruments" (preparar-se), "Afluixar la mosca" -o la bossa- (pagar); "Pescar en aigua tèrbola" (traure profit amb mitjans poc honrats), "Aire o no aire, la força enlaire" (en temps oportú), "Anar-se'n al sequer" (morir-se), "De vint-i-un botó" (molt mudat), "Eixir al rei que fa quinze" -o a vint-i-cinc de cogombro- (eixir-se'n del tema de conversa), "Anar al tros" (al camp propi), "Anar al cau" (anar a la pròpia casa), "Anar el carro pel pedregar" (malament), "L'any de la Pola" (fa temps), "Traure el ventre de mal any" (fartar massa), "Fer boca" (l'aperitiu), "Gratarse la butxaca" (pagar), "Estirar més el braç que la mànega" (exagerar), "Buidar el pap" (confessar-se), "Buscar les sigolletes" (provocar), "Ficar-s'ho a la butxaca" (dominar-ho), "No cabre dins la seua pell" (orgullós), "Cordar-se bé les espardenyes" (tindre coratge), "Sinagües" (home dominat per la dona), "Caminar de puntetes" (precaució), "Cap de suro" (poc intel·ligent), "Cap de taula" (el que presideix), "Abaixar el cap" -pegar la "cabotà"- (cedir),

"Lligar caps" (establir relacions entre diverses coses), "Assentar el cap" (buscar-se núvia "formal" o casar-se), "No tindre cara per a senyar-se" (prim de cara), "Cara de pomes agres" (enutjat), "Ni carn ni peix" (indefinit), "Carn i unglà" (molt amics), "Deixar-se caure" (anar a un lloc), "Caure la bava" (complaença), "Febre de cavall" (molt forta), "Amb pany i clau" (ben tancat), "Fil per randa" (amb tots els detalls), "Costar més l'espart que l'escurà" (superflu), "Fer-se creus" (estranyar-se), "Deixar algú com un drap" (criticar-lo molt), "Fer dentetes" (enveja), "Dents llargues" (tindre fam), "Vindre amb les dents esmolades" (disposat a menjar "de gorra"), "Fer Pasqua abans del Ram" (viure amb la dona abans de casar-se), "Esmunyir-se com una anguila" (difícil de dominar), "Esmuny cabrit!" (que t'ha paregut calçut!), "Pixar-se" (riure molt), "Muts i a la gàbia!" (millor que "se callen çoïo!"), "Una dotzena de frare" (tretze), "Totes les gallines li pomen" (afortunat), "Arrufar les celles" (desgrat), "Filar prim" (subtilitzar), "Emportar-se la palma" (el que més), "Ensabonar" (adular), "Enviar a pastar fang" (n'hi han expressions més "dures"), "A escampar la boira" (distreure's, també "A volar el catxerul.ío"), "Vuits i nous i cartes que no lliguen" (rebuig), "Cul de mal assiento" (inconstant), "De la mànega ampla" (massa indulgent), "Del puny tancat" (avar), "Estar fet un axiame (ecce homo)" (mal ferit), "Ja la ballem!" (quan les coses es compliquen), "Tant se me'n fot!" (indiferència), "Fer paret seca" (menjar sense vi), "Fer-se o no fer-se" (amistat o no), "Florir-se" (consumir-se esperant), "Llaurar recte" (procedir com cal), "Ficar-se en bucs" -o en camisa d'onze vares- (on ningú ens demana), "Ficar basa" -o cullerada- (intervindre en la conversa), "Fer figa" -o perleta- (fallar), "Traure foc pels queixals" (enrabiad), "Lligar els gossos amb llonganisses" (van bè les coses), "Guanyar-se les garrofes" (treballar), "Per dar i vendre" (en abundància), "Roba estesa" (els que no convé que escolten), "Tindre un pam de fogó" -o de llengua-

(fatigat), "Llepar el cul" (servil, jaqueter), "Llepafils" (escurpulos), "Passar la mà per la paret" (no traure benefici), "Menjar sopes junts" (antics amics), "Menjar en un mateix plat" (amistat forta), "Menjacapellans" (anticlerical), "Mirar contra el govern" (garxo), "Vetlar el mort" (perdre el temps), "Unflar-se els nassos" (enrabiad-se), "Amb un pam de nas" (sorrés), "El dia de l'home dels nassos" (trenta-un de desembre), "Nàixer amb la flor al cul" (tindre de tot), "Criat amb bons bolquers" (de casa rica), "Una bassa d'oli" (tranquil·litat), "Tindre les orelles a ca'l ferrer" (no escoltar), "La mare dels ous" (la causa), "Tocar els ous" -collons- (importunar, amb perdó!), "Passar-se'n de mida" (exagerar), "Passen altes" (no entendre), "Perdre el senderi" -o l'esma- (desorientar-se), "Més vell que cagar ajupit" (sabut per tots), "Portar merda a la sabata" (no tindre sort), "Merda de gat" (allò més roïn), "Sac de mal profit" (el prim que menja molt), "Ser un papa-i-non" (el que viu només per menjar i dormir), "Viure de cara al temps" (ser obert), "Tindre un budell buit" (tindre gana), "Tindre veu d'aiguardent" (veu aspra), "Traure faves de l'olla" (prosperar), "Traure de polleguera" (radicalment, de sobte), "Traure drapets al sol" (descobrir defectes), "La nineta dels ulls" (la persona més volguda), "Tindre polls al cervell" (no estar acabat), "Ungles de dol" (plenes de brutícia), "Clavar el clau per la cabota" (entossudir-se).

Això és tot. I com el paper s'acaba, me'n vaig a "vore el món per un forat" (eixir de la ignorància), a beure "de la bota del racó" (del millor vi) i a "fer vida de canonge" (regalada, tranquil·la), però, malgrat les bones intencions, com són festes potser que m'entre el "ball de Sant Vito" (desfici). Que ho passeu bé "fregint i menjant" (amb moderació). Bones festes!

ANTONI PITARCH / Maig 1988

